

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

ЗЕЛЕНСЬКИЙ СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 332.14

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова.

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Ковалевська Алла Володимирівна,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, доцент кафедри управління та
адміністрування ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин та туризму;

кандидат економічних наук, доцент
Пасенко Владислав Михайлович,
Черкаський державний технологічний університет,
доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу

Захист відбудеться « 19 » жовтня 2020 р. о «13» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 у Харківському національному університеті міського господарства ім. О. М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, у залі засідання Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17 та на сайті <http://radaecon.kname.edu.ua>

Автореферат розісланий « 18 » вересня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Шаповал

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проведення реформ децентралізації та місцевого самоврядування потребує удосконалення системи стратегічного управління на всіх рівнях – від держави, її регіонів, галузей, до окремих міст, населених пунктів. Базуючись на принципах системності і усвідомлюючи взаємодію, взаємозалежність, взаємозв'язок систем всіх рівнів та ґрунтуючись на особливій ролі, значенні міста актуальним завданням постає розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком саме міст. Впровадження принципів стійкого розвитку в процесі формування стратегій має розпочатися з міст – де сконцентровані найбільші проблеми нашого суспільства, які є осередками, центрами, територіями зростання, розвитку та реальних змін, де мають бути реалізовані засади сучасного та майбутнього розвитку.

Активізація процесів регіоналізації вимагає посилення реального рівня залучення стейкхолдерів до управлінських процесів, пошуку сприятливих моделей співпраці та комунікації різних суб'єктів та зацікавлених сторін місцевого розвитку для формування і забезпечення стратегічних цілей на основі вдосконалення організаційно-економічних аспектів формування стратегії соціально-економічного розвитку міст. Саме на рівні міст можливим стає партисипативне управління, що дозволяє по новому підійти до процесів стратегічного планування.

Дослідження проблеми стратегічного управління та його окремих етапів представлені в роботах закордонних вчених І. Ансоффа, Д. Кемпбелла, Дж. Пірса, Дж. Стоунхауса, К. Хаттера, Дж. Хігінса, Д. Шендела та ін. Наукові дослідження стратегічного управління містами та формування стратегій розвитку міст налічують значну кількість робіт вітчизняних вчених: В.М. Бабаєва, П.Т. Бубенка, З.С. Варналія, І.М. Вахович, З.В. Герасимчук, О.А. Карлової, В.М. Панасенко, В.Б. Родченка, Д.М. Стеценка, І.Б. Чичкало-Кондрацької, І.М. Школи, Р.А. Шнипера та ін. Проблемам реалізації концепції стейкхолдерів у процесах стратегічного планування присвячено праці відомих закордонних вчених та вітчизняних фахівців Р. Фрімана, М. Кларксона, Дж. Сміта, В. Гросул, К. Мамонов, В. Смачило, О. Колмакова, Л.Хашієва та ін. Вказані праці та їх автори зробили вагомий внесок у науково-практичне змістовне наповнення процесу стратегічного управління соціально-економічним розвитком міст, вони містять важливі та цінні точки зору, думки та висновки як загального, так і локального порядку. У той же час, не усі питання висвітлені повною мірою та не знайшли свого практичного застосування, що доводить доцільність подальшого вивчення проблеми.

Отже, в умовах зростання кількості робіт, присвячених різним аспектам стратегічного управління на місцевому рівні, питання обґрунтованого підходу

формування стратегії стійкого розвитку міст на засадах врахування інтересів стейкхолдерів та забезпечення їх ефективної співпраці на всіх етапах управлінського процесу є недостатньо опрацьованими. Ефективність та якість процесів залучення зацікавлених сторін до стратегічного планування, організації взаємодії та співпраці під час конкретизації майбутнього міста та визначення системи цілей, завдань і напрямків залишається на низькому рівні, партнерство та налагоджений ефективний діалог фактично не забезпечено, що і обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів наукових досліджень Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, зокрема в межах наступних тем «Методологічні аспекти інноваційного розвитку економіки держави» (номер державної реєстрації 0119U001188, 2019 р.) автором визначено специфічні риси процесу стратегічного управління стійким розвитком міст та сформульовано концептуальну модель до визначення сутності «стратегічного управління стійким розвитком міста», яка уможливорює партисипативне управління та впровадження принципів політики згуртованості; «Формування організаційно-економічного механізму управління бюджетуванням об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0119U001073, 2019 р.) автором розроблено інструментарій діагностики спектру домінуючих цінностей та ідентифікації стейкхолдерів, який дозволяє поєднати зацікавлені сторони у групи відповідно до їх релевантних атрибутів та системи цінностей з метою подальшого ефективного залучення до процесів стратегічного управління і підвищення коефіцієнту реалізації стратегічних планів і програм; «Організаційно-економічне моделювання системи інноваційного управління підприємствами життєзабезпечення міста» (госпдоговірна, номер реєстрації 28/4-НР/20 від 02.04.2020 р.) автором обґрунтовано модель ключових тенденцій та трендів, що впливають на розвиток міста і є передумовами формування стратегії стійкого розвитку міст, яка є підґрунтям впровадження проактивного партисипативного управління стратегічним соціально-економічним розвитком міст і спирається одночасно на глобальні тренди та специфічні внутрішні процеси.

Мета і завдання дослідження. *Метою дисертаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування та подальший розвиток організаційно-економічного забезпечення формування стратегії стійкого розвитку міст України.*

Досягнення поставленої мети обумовило вирішення таких завдань:

- уточнити змістовне наповнення категорії «стратегічне управління соціально-економічним розвитком міста», як процесу що ґрунтується на стейкхолдер-орієнтованих засадах;
- сформувати комплекс каркасоутворюючих передумов формування стратегії стійкого розвитку міст;

- з'ясувати економічні передумови вибору стратегічних пріоритетів розвитку міст та можливості впровадження політики згуртованості як засадничих принципів впровадження партисипативного управління;
- дослідити інструментарій оцінки рівня стійкого розвитку міст та сформулювати методичний підхід щодо вибору пріоритетів і напрямків стратегічного розвитку соціально-економічних систем;
- обґрунтувати інструментарій оцінки та аналізу стейкхолдерів у процесі формування стратегії соціально-економічного розвитку міста;
- запропонувати методичний підхід до організації стратегічного планування соціально-економічного розвитку міста;
- розробити комплекс рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення процесу формування стратегії стійкого розвитку міста.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку міста.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних і практичних аспектів організаційно-економічного забезпечення формування стратегії соціально-економічного розвитку міста.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження є положення політики згуртованості, концепції соціальної відповідальності, концепції стратегічного управління, системного підходу, концепції управління за цінностями. У роботі використано сукупність методів наукового пізнання, серед них загальнонаукові та спеціальні: структурно-логічного аналізу (для побудови логіки та структури дисертаційного дослідження); методи теоретичного узагальнення, та системного аналізу (для систематизації точок зору провідних фахівців та науковців щодо змісту базових понять, що використовуються в роботі під час визначення ключових аспектів стратегії стійкого розвитку міста); ретроспективного аналізу (для визначення ключових аспектів розвитку корпоративних культур та моделей на яких вони формуються); групування та класифікації (для проведення діагностики рівня стійкого розвитку міст); статистичного порівняння, групування та узагальнення (для визначення домінуючих трендів, факторів та передумов формування стратегії розвитку міст); анкетування та опитування (для уточнення ключових стратегій взаємодії і співпраці з зацікавленими сторонами на основі спектру домінуючих цінностей у процесі формування стратегії розвитку міста); статистичного аналізу (для обґрунтування ролі міст у процесах розвитку регіонів і країни та доведення актуальності вирішення стратегічних питань на місцевому рівні); матричні методи – для діагностування організаційних передумов залучення зацікавлених сторін у процесі соціально-економічного розвитку міста); математичні методи (для обґрунтування вибору напрямків стратегічного розвитку міста); методу порівнянь (для визначення особливостей спектру цінностей стейкхолдерів та вибору організаційного забезпечення

залучення їх до процесів стратегічного планування); графічний аналіз (для наочного подання статистичних даних і схематичної побудови зв'язків положень дисертації).

Інформаційну базу дослідження склали монографії, статті вітчизняних і закордонних вчених і практиків з проблем управління соціально-економічним розвитком регіонів, матеріали Міністерства економіки України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державної служби статистики, законодавчі та інші нормативні акти, матеріали обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, ресурси мережі Internet, власні аналітичні розробки. Основна частина аналізу статистичної інформації та розрахунків виконана з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці теоретико-методичних положень щодо формування стратегії соціально-економічного розвитку міста. Результати дисертаційної роботи, що характеризують наукову новизну, полягають в наступному:

удосконалено:

запропоновано трьохкомпонентну систему, яка включає ціннісний підхід, проактивну поведінку стейкхолдерів і процес планування та реалізації стратегічних цілей і завдань, що істотно розширює сутність «стратегічного управління стійким розвитком міста» і уможлиблює партисипативне управління;

підхід до класифікації міст України, який базується на врахуванні еволюційної моделі формування ціннісного профілю громади, що обумовлює важливість дослідження трансформацій ціннісних орієнтирів стейкхолдерів розвитку міста та робить стратегічне управління більш результативним та ефективним;

методичний підхід до оцінювання рівня стійкого розвитку соціально-економічної системи міста, який розроблено на підставі теорії ценозів та є важливим при прийнятті рішень щодо обґрунтування стратегічних пріоритетів та формування стратегій і програм сталого розвитку;

методичний підхід до формування стратегії стійкого розвитку міст шляхом впровадження партисипативного управління, який базується на розробленому інструментарії діагностики спектру домінуючих цінностей та ідентифікації стейкхолдерів і дозволяє згрупувати зацікавлених суб'єктів відповідно до їх релевантних атрибутів та системи цінностей з метою подальшого ефективного залучення до процесів стратегічного управління та обґрунтування організаційного забезпечення реалізації політики згуртованості;

дістали подальшого розвитку:

економічне обґрунтування процесу формування стратегії стійкого розвитку міста, в частині уточнення стратегічної мети та принципів визначення стратегічних пріоритетів, що на відміну від існуючих ґрунтується на визначенні

доцільності та нагальності реалізації стейкхолдер-орієнтованого стратегічного управління в частині реалізації політики згуртованості та активного залучення до стратегічного планування;

сформована класифікація системи цінностей стейкхолдерів, яка базується на інтегральному підході та вбачає їх динамічність і унікальність в залежності від визначеного ціннісного профілю місцевої громади, що забезпечує організаційне підґрунтя формування стратегії соціально-економічного розвитку міст та дозволяє реалізувати політику згуртованості шляхом використання найбільш доцільних управлінських інструментів;

розроблено модель вибору стратегії комунікації та співпраці із різними групами зацікавлених сторін відповідно до їх спектру цінностей, яка конкретизована набором організаційних та управлінських інструментів, що доцільно використовувати стосовно різних стейкхолдерів у процесі формування стратегії соціально-економічного розвитку міст і дозволить підвищити коефіцієнт реалізуємості сформованих стратегій за рахунок впровадження політики згуртованості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні пропозиції та розробки доведені до практичних рекомендацій щодо формування стратегії стійкого розвитку міст на основі стейкхолдер-орієнтованого підходу. Основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи прийняті до впровадження в навчальний процес ХНУМГ ім. О.М. Бекетова під час викладання таких дисциплін, як «Регіональна економіка», «Стратегія підприємства» (довідка від 15.02.2020 р.). Основні положення дисертаційної роботи використані у роботі Мереш'янської міської ради (акт від 11.06.2019 р.); Первомайської міської ради Харківської області (довідка № 01-30/2674 від 23.07.2019 р.); Лозівської районної ради Харківської області (акт про впровадження № 306/01-34 від 24.07.2020 р.); Асоціації міст України (довідка про впровадження № 3-52 від 29.07.2020 р.); Полтавської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження №01-10-01.1-11/595 від 30.07.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, у якій викладено авторський підхід до вирішення важливої наукової та практичної проблеми – розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо формування стратегій стійкого розвитку міст України на основі стейкхолдер-орієнтованого підходу. Основні положення та рекомендації, що виносяться на захист, одержано особисто автором. В роботі використано лише ті ідеї та положення оприлюднені у колективних наукових працях, які є результатами досліджень автора і конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Достовірність та об'єктивність одержаних результатів, висновків та рекомендацій автора підтверджується їх успішною апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних

конференціях: на міжнародній науково-практичній конференції «Стан та розвиток підприємництва в умовах ринкової економіки: проблеми та перспективи» (Дніпро, 2018 р.); на міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, управління та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (Полтава, 2018 р.); на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин та економіко-політичного процесу» (Ужгород, 2018 р.); на всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку України та світу» (Харків, 2019 р.); на всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна політика держави в умовах трансформаційних змін» (Одеса, 2020 р.); на міжнародній науково-практичній конференції «Стан та тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права» (Полтава, 2020 р.); на міжнародній інтернет-конференції «Перспективні напрямки наукових досліджень» (Миколаїв, 2020 р.).

Публікації. За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 14 наукових праць, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях; 1 стаття у колективній монографії; 2 статті у виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 7 тез доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 7,71 д. а. друк. арк., з них особисто автору належить 5,55 д. а. друк. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 288 сторінок, основний текст роботи викладений на 197 сторінках комп'ютерного тексту. Дисертаційна робота містить 31 таблицю, з яких 5 займають 9 повних сторінок, 37 рисунків, 7 додатків на 37 сторінках; список використаних джерел включає 266 найменувань на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи формування стратегії соціально-економічного розвитку міст України з урахуванням посилення ролі стейкхолдерів**» доведено значущість та важливість удосконалення системи стратегічного управління соціально-економічним розвитком міст та організаційно-економічного забезпечення процесу формування стратегії стійкого розвитку міста, систематизовано ключові відмінності в організації партисипативного управління розвитком регіонів та міст, показано що вибір форм і методів залучення зацікавлених сторін має відбуватися із врахуванням їх домінуючих цінностей.

У роботі систематизовано погляди щодо зміни ролі міста у забезпеченні процесів розвитку країни та її регіонів та обґрунтовано актуальність розбудови

новітньої системи управління соціально-економічним розвитком міст України, яка має враховувати суб'єктивні ставлення мешканців міста, що посилить демократичні процеси та дозволить відійти від формального підходу до стратегічного планування і підвищить коефіцієнт реалізації розроблених стратегій. Доведено, що вирішення питань забезпечення соціального, економічного, екологічного розвитку міст безпосередньо справить позитивний вплив на зменшення наявних регіональних диспропорцій та асиметрій. Саме на міському рівні, за рахунок наближеності різних стейкхолдерів один до одного, партисипативне управління є можливим. Посилюються вимоги до компетенцій ключового суб'єкту, який безпосередньо реалізує процес стратегічного планування. Наголошено, що технокартичний підхід до управління розвитком міст, який існував до сьогодні і базувався на соціально-економічних показниках та ресурсному забезпеченні, є застарілим та таким, який потребує зміни у напрямку врахування суб'єктивних та якісних характеристик, цінностей, емоцій та почуттів. Забезпечення партисипативного управління розвитком міста не можливе без зміни парадигми управління.

Встановлено, що місто має розглядатися як система, що самоорганізується, в якій об'єкт управління є одночасно і суб'єктом управління; місто формується населенням і територією, а забезпечується та обслуговується за рахунок господарської діяльності підприємств і організацій, що актуалізує необхідність визначення тих господарських структур, які створюють додану вартість та включені до великого і довгого ланцюга створення доданої вартості; як система здатна відтворювати, формувати та розвивати новації, підтримувати їх, управляти ними з урахуванням життєвого циклу на основі об'єднання і взаємодії різних зацікавлених сторін, що обґрунтовує необхідність розбудови стратегій комунікації та співпраці; основні суб'єкти міста здатні сформувати узгоджену стратегію розвитку, що базується на врахуванні та балансуванні різноспрямованих та різних за тривалістю інтересів; на визначеній місцевій спеціалізації та перевагах; на розділенні зон відповідальності. В роботі доведено нагальність впровадження принципів стійкого розвитку на місцевому рівні, наголошено на можливості реалізації даного завдання лише за об'єднання зусиль численних суб'єктів і активного впровадження партисипативного підходу заснованому на визначенні системи цінностей стейкхолдерів. Встановлено, що однією з головних передумов практичної реалізації такого підходу є обов'язкове врахування довгострокових тенденцій, вміння адекватно використовувати фактор часу для планування дій і заходів, отже стратегічне мислення стосовно розвитку соціально-економічної системи міста.

Формування стратегії розвитку міста має відбуватися на засадах партисипативного управління, отже засновуватися на трьохкомпонентній системі, яка включає ціннісний підхід, проактивну поведінку стейкхолдерів і процес планування та реалізації стратегічних цілей і завдань. Реалістичність та практичність сформованих стратегій розвитку міста безпосередньо залежить від того, які саме інструменти та методи були обрані, які форми залучення стейкхолдерів використовувалися, як відбувався процес співпраці під час

розробки стратегічних планів. Проведені дослідження дозволили розробити авторське визначення сутності «стратегічного управління стійким розвитком міста» (рис. 1).

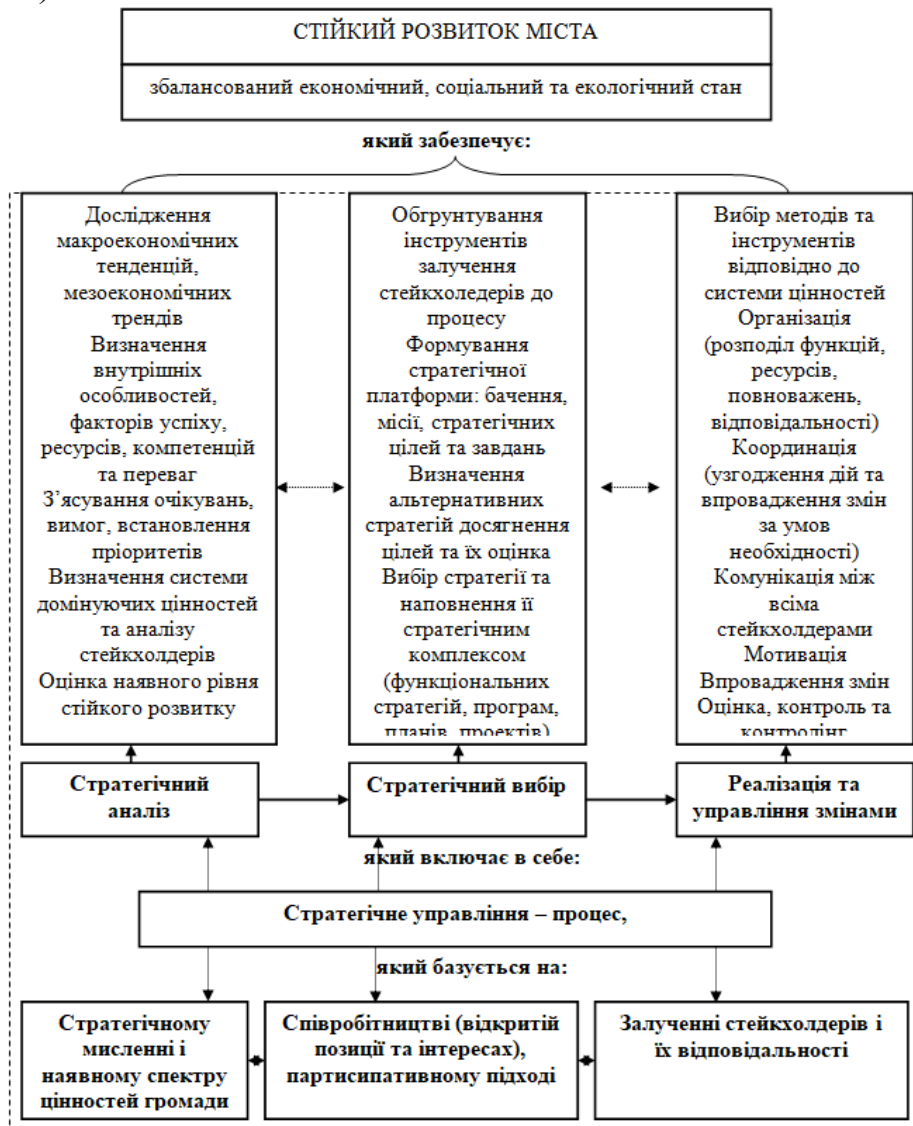

Рис. 1. Концептуальний підхід до визначення сутності «стратегічного управління стійким розвитком міста»

Систематизовано переваги від використання стратегічного підходу у процесі стратегічного управління розвитком міста, який забезпечить єдину спрямованість розвитку всієї системи на основі організації ефективної сумісної діяльності всіх стейкхолдерів; створить передумови гнучкої (інколи проактивної, а іноді своєчасної реактивної) реакції на будь-які зміни та виклики; сформує середовище, яке буде сприяти активному, творчому, креативному, ініціативному управлінню; дозволить використовувати інструменти фіксації того, що відбувається сьогодні задля досягнення майбутніх цілей.

Дослідження ключових передумов та факторів формування стратегії соціально-економічного розвитку міст дозволило розробити модель ключових тенденцій та трендів, що впливають на розвиток міста і є передумовами

формування його стратегії. Проведене дослідження показало, що успіх формування і реалізації стратегії стійкого розвитку міста безпосередньо залежить від ключової передумови – наявної системи цінностей як мешканців (жителів) міста, так і специфічність ціннісних орієнтацій ключових стейкхолдерів стратегічного управління містом.

Практичне впровадження партисипативного стратегічного управління безпосередньо залежить від того, яка саме «картина світу» або система цінностей є домінуючою для певної групи стейкхолдерів, що у свою чергу зумовить вибір інструментів і методів здійснення управлінського впливу, форми реалізації залучення групи зацікавлених осіб до різних етапів управлінського процесу. В роботі представлено підхід до класифікації міст України, який базується на врахуванні еволюційної моделі формування ціннісного профілю громади (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця діагностики ціннісних профілів громади міст

Групування міст Цінності	Міста центри розселення	Міста з промисловими функціями	Міста транспортної інфраструктури	Міста рекреаційної та оздоровчої інфраструктури	Міста природного та історико-культурного потенціалу	Міста осередки сільськогосподарських районів
Традиції. Безпека. Колективні інтереси. Підтримка та турбота. Родинні зв'язки. Всі відповідають за все. Правила, ритуали, обмеження, які є обов'язковими для виконання.	+				++	+++
Влада через наказ. Сила та жорсткий контроль. Конкуренція, ризик, війна. Подвиг, який приносить результат. Правил, причин та наслідків не існує. Особиста відповідальність лідера (управлінця).	+++	++	+	+	+	++
Стабільність та порядок. Організованість. Дисципліна і самодисципліна. Мораль. Ієрархія. Ролі та правила поведінки. Справедливість і честь. Колективні інтереси.	++	+++	++	+	++	+
Успіх, ефективність, креативність, інноваційність. Швидкість. Знання. Раціональність, пізнавальність, альтернативність. Стратегічність і технологічність. Підприємливість і самостійність.	++	+	+++	++	+	
Діалог. Співробітництво. Довіра та щирість. Толерантність. Важлива думка кожного.				++		

Наголошено, що еволюційний аспект виникнення міста обумовлює специфіку формування не лише економічного профілю місцевої системи, а й культури, способу мислення, основу свідомості і поведінки мешканців. Використання представленого підходу дозволяє обґрунтувати організаційні аспекти формування стратегії стійкого розвитку міста, обрати дієві форми та управлінські інструменти, які не будуть формальними, а дійсно об'єднують громаду міста, зробили кожного мешканця суб'єктом і сприяли гармонізації інтересів та уможливили їх досягнення.

У другому розділі «**Діагностика потенціалу формування стратегії соціально-економічного розвитку міст**» запропоновано підхід щодо визначення доцільності та нагальності впровадження політики згуртованості у процесі формування стратегії розвитку, усвідомлення ефективності реалізації

партисипативного стратегічного управління, в тому числі і в розподілі відповідальності за досягнуті результати; проаналізовано існуючі методичні підходи та розроблено методичний підхід до оцінки досягнутого рівня стійкого розвитку міст який базується на ценологічному моделюванні, що розглядає місто як природне явище, яке підкоряється природному ходу розвитку і є економічним підґрунтям встановлення стратегічних пріоритетів.

В роботі наголошено, що обґрунтування стратегічного вибору залежить від того, який ключовий показник буде обраний у якості індикатора-цілі та як він буде зазнавати змін. Доведено що саме показник якості життя населення може відображати рівень досягнення стійкого розвитку соціально-економічної системи, який є комплексним, таким що залежить від рівні життя, вимагає визначення інтересів різних стейкхолдерів і використання відповідних інструментів щодо їх узгодження, координації та реалізації. Наголошено, що покращення якості життя мешканців міста можливе лише за сприяння і підтримки діяльності інших суб'єктів, готовність різноманітних стейкхолдерів міста брати участь як у процесах формування стратегічних пріоритетів, так і у реалізації обраних проектів і планів безпосередньо залежить від наявного спектру домінуючих цінностей.

Проведено аналіз різноманітних соціально-економічних показників за регіонами та містами України, який дозволив визначити певні переваги та успіхи, які отримані від реформи децентралізації, яка триває. У той же час, прямої та безпосередньої залежності рівня розвитку регіонів від кількості міст, які до нього включені, від частки місцевого населення, від діяльності суб'єктів господарювання тощо не визначено. Рангування регіонів країни за індексом людського розвитку (ІЛР), аналіз зміни місць регіонів протягом декількох років, групування регіонів за динамікою та темпами зміни ІЛР показали доцільність використання саме даного показника. В роботі представлено підхід щодо визначення доцільності та нагальності впровадження політики згуртованості, залучення стейкхолдерів до формування стратегії розвитку, усвідомлення ефективності реалізації партисипативного стратегічного управління. Позичіонування регіонів на матриці відповідності показника щільності населення та досягнутого рівня людського розвитку (рис. 2) дозволяє визначити ті регіони, де є доцільним та нагальним питанням впровадження в управлінську практику політики згуртованості та активного залучення територіальної громади до процесів формування стратегії розвитку міста. В тих регіонах та населених пунктах, де спостерігається низька щільність населення (менша за медіану у розмірі 62,05) на наш погляд недоречно і неефективно активно намагатися формувати систему управління із залученням різноманітних стейкхолдерів.

Досліджено основні тенденції соціально-економічного розвитку міст обласного підпорядкування Харківської області. Встановлено, що різні показники, які були обрані для оцінки, відображують різноспрямовані тенденції, аналіз даних офіційної статистики не дозволяє зробити однозначні висновки щодо досягнутого рівня соціально-економічного розвитку міст, комплексного уявлення не надають. В роботі проаналізовано ключові наявні

методичні підходи до проведення оцінки рівня стійкого розвитку соціально-економічних систем регіонів та міст; виявлені їх певні переваги і обмежуючі фактори, недоліки; наголошено на необхідності включення до системи оцінних показників таких, які б відображували рівень реалізації інтересів різних стейкхолдерів, були інформативними та зрозумілими для зацікавлених сторін.

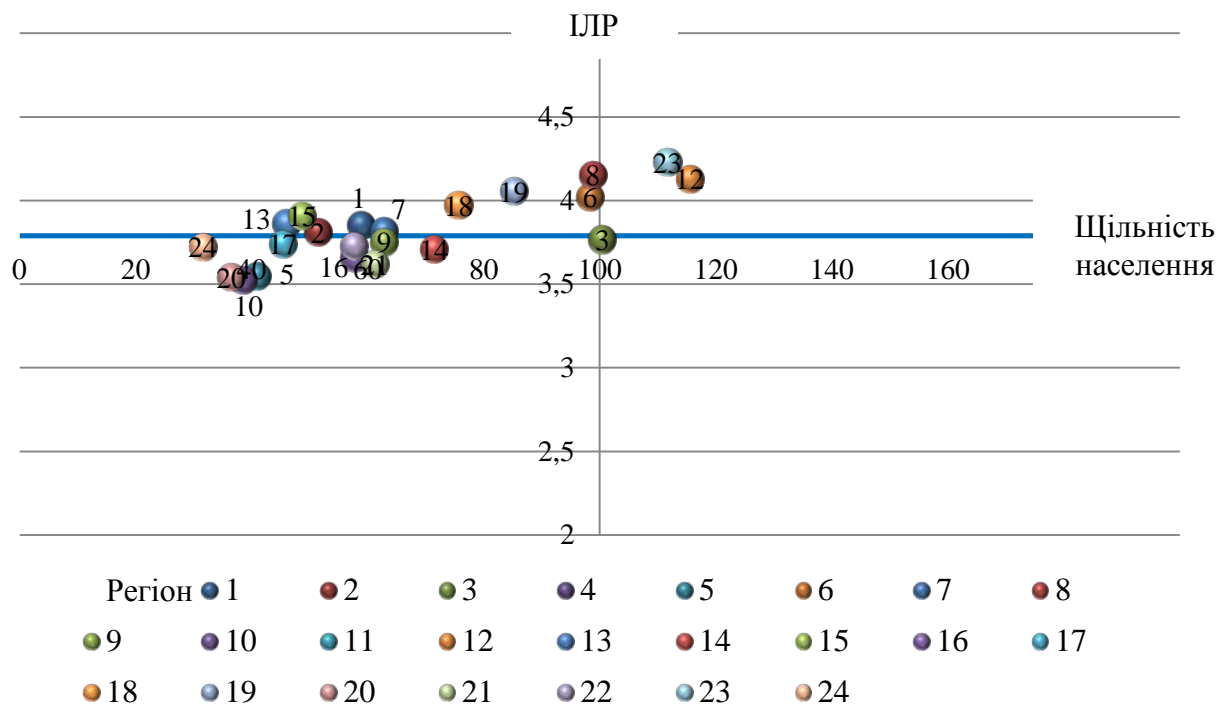

Рис. 2. Матриця позиціонування регіонів за критерієм щільності населення та індексом людського розвитку станом на кінець 2017 р.

Умовні позначення:

1 - Вінницький	7 - Запорізький	13 - Миколаївський	19 - Харківський
2 - Волинський	8 - Івано-Франківський	14 - Одеський	20 - Херсонський
3 - Дніпропетровський	9 - Київський	15 - Полтавський	21 - Хмельницький
4 - Донецький	10 - Кіровоградський	16 - Рівненський	22 - Черкаський
5 - Житомирський	11 - Луганський	17 - Сумський	23 - Чернівецький
6 - Закарпатський	12 - Львівський	18 - Тернопільський	24 - Чернігівський

Запропоновано методичний підхід до оцінювання рівня стійкого розвитку соціально-економічної системи регіону та міста (рис. 3), який розроблено на підставі теорії ценозів та є важливим при прийнятті рішень щодо обґрунтування стратегічних пріоритетів та формування програм сталого розвитку. Перевагою розробленого методичного підходу є те, що місто розглядається як великомасштабний ценоз (біологічна аналогія), який складається із великої кількості технічних, соціальних, інфраструктурних, економічних елементів; враховує специфіку процесу управління стійким розвитком міста; дозволяє визначати рівень стійкості за трьома напрямками; результати розрахунків є базисом для вибору пріоритетних напрямків стратегічних зусиль, дозволяють встановити найбільш важливі «зони» або

території, що потребують першочергового спрямування ресурсів; вимагає співпраці різних стейкхолдерів щодо остаточного встановлення цілей і їх ранжування, розподілу обмежених ресурсів та узгодження дій як на етапі стратегічного планування, так і у подальшому під час реалізації.

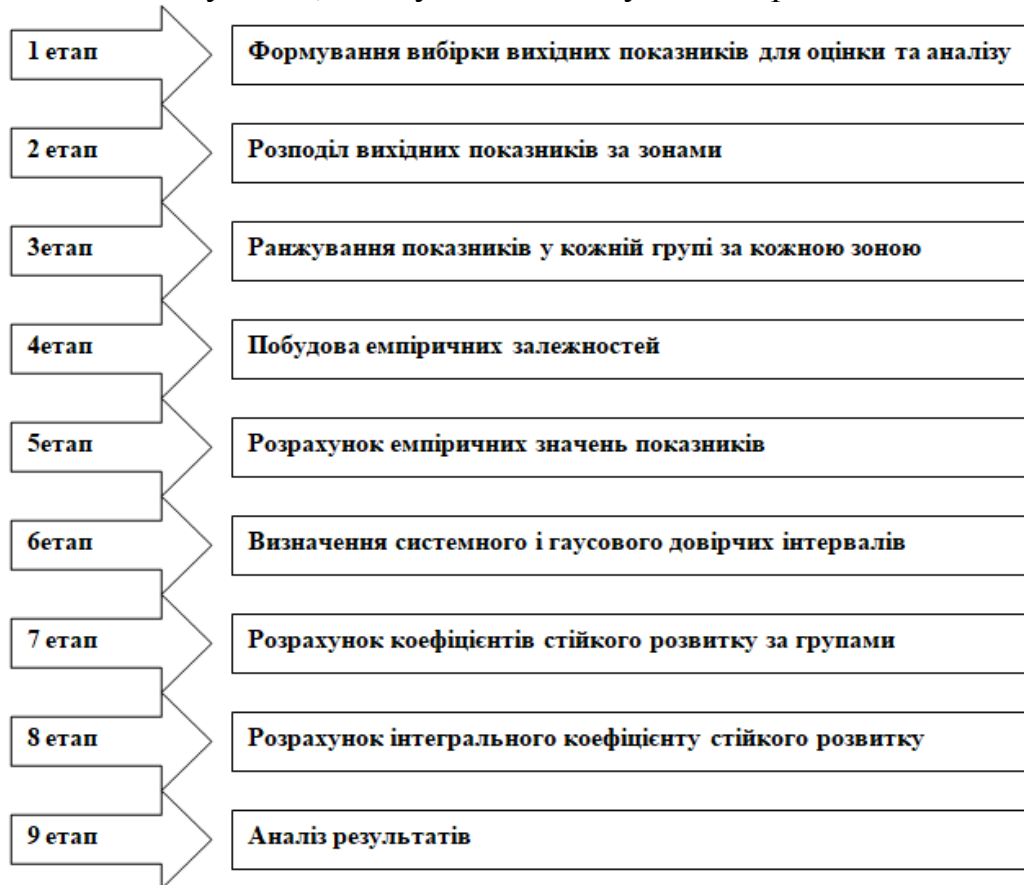

Рис. 3. Методичний підхід до оцінки рівня стійкого розвитку міста

Із застосуванням сформованого методичного підходу проведено оцінку досягнутого рівня стійкого розвитку регіонів України, які відповідно до визначених меж нагальності впровадження партисипативного управління розділені на 4 групи. Даний аналіз дозволив визначити ключові зовнішні фактори, що впливають на процеси розвитку міст. З метою оцінки на основі ценологічного моделювання сформовано систему показників розділених на три групи (економічні, соціальні та екологічні), розраховано коефіцієнти когерентності за формулою (1) та побудовано три матриці, що характеризують рівень досягнутого розвитку за економічними (табл. 2), соціальними та екологічними напрямками.

$$k_{GZ} = \frac{\Delta W_Z}{\Delta W_G}, \quad (1)$$

де ΔW_G - гаусовий довірчий інтервал рангового параметричного розподілу ценоза;

ΔW_Z - ширина довірчого інтервалу.

Саме розраховане значення коефіцієнту когерентності дозволяє робити висновки щодо стабільності розвитку ценозу (регіональної системи). За умови наближеності даного коефіцієнту до 1 можна свідчити про погоджену

поведінку досліджуваної системи чи ценозу. В разі відхилення фактичного значення даного коефіцієнту більше, ніж на 0,5 від одиниці доцільно стверджувати про нестабільний розвиток за певним напрямком, про наявні проблеми. Аналіз коефіцієнтів когерентності за групами дозволяє не лише визначити стан регіональної системи, а й з'ясувати її вплив на процеси розвитку міст, які вуходять до неї.

Таблиця 2

Матриця коефіцієнтів стійкості розвитку регіонів України за економічними показниками

	a1	a2	a3	a4	a5	a6
Квадрант I (Дніпропетровський, Київський, Одеський)	1,518	1,663	0,947	0,959	0,974	0,992
Квадрант II (Закарпатський, Запорізький, Івано-Франківський, Львівський, Тернопільський, Харківський, Чернівецький)	1,189	1,144	1,116	1,067	1,441	0,924
Квадрант III (Вінницький, Волинський, Миколаївський, Полтавський)	2,005	1,906	1,585	2,898	0,925	1,121
Квадрант IV (Житомирський, Кіровоградський, Рівненський, Сумський, Херсонський, Хмельницький, Черкаський, Чернігівський)	2,037	1,783	2,302	1,002	1,438	0,949

Розрахунок інтегрального показника стійкості розвитку ценозу було проведено за формулою (2) і отримані наступні результати (табл. 3):

$$k_{GZij}^I = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n k_{GZij}} \quad (2)$$

де n – кількість включених в інтегральний коефіцієнт показників i-ї групи.

Таблиця 3

Матриця інтегральних коефіцієнтів стійкості розвитку регіонів України

	Економічні	Соціальні	Екологічні
Квадрант I	1,14	1,02	0,95
Квадрант II	1,14	0,94	0,98
Квадрант III	1,62	0,97	0,94
Квадрант IV	1,50	1,02	1,14

Визначено певні проблеми стійкого розвитку за економічними показниками у групах регіонів, які складають третій та четвертий квадранти (1,62 та 1,5 відповідно) – регіони, які мають малу щільність населення. В даних регіонах економічні процеси відбуваються нерівномірно, зростання та розвиток є нестабільними процесами, що справляє безпосередній вплив на соціально-економічні процеси у містах.

В роботі показано, що запропонований методичний підхід дослідження стійкого розвитку міст є гнучким науковим інструментом, що дозволяє не

тільки виявити проблему, а й оцінити можливість її виникнення на ранній стадії. Результати розрахунків є економічним підґрунтям процесу формування стратегії стійкого розвитку системи. Їх застосування дозволить більш свідомо обирати стратегічні пріоритети, визначати території, що потребують першочергового спрямування ресурсів.

В третьому розділі **«Ціннісні орієнтири удосконалення організаційного забезпечення формування стратегії соціально-економічного розвитку міст України»** обґрунтовано комплекс методичного забезпечення до удосконалення організаційних аспектів формування стратегії стійкого розвитку міст, який дозволяє обрати найбільш дієві методи та форми залучення стейкхолдерів до співпраці і забезпечити ефективну комунікацію між ними шляхом використання авторського інструментарію діагностики наявного спектру цінностей та визначення релевантних атрибутів зацікавлених сторін.

Фактична близькість та емоційна доступність стейкхолдерів місцевого розвитку один до одного, на відміну від регіонального рівня, дозволяє по новому підійти до організації процесу формування стратегії розвитку міста і зробити партисипативне управління практичним та ефективним. Наголошено, що удосконалення процесу організації стратегічного планування потребує не лише визначення кола зацікавлених сторін, а й з'ясування системи домінуючих цінностей кожного суб'єкту, що дозволить здійснити ефективні трансформації, зміни та віднайти дієві управлінські технології, засоби і методи. Показано, що цінності відображують культуру та пріоритети системи, є її ядром, пояснюють та обґрунтовують те, яким чином система буде досягати запланованих результатів, виконувати завдання та зобов'язання перед зацікавленими сторонами. Представлено короткий опис різних систем цінностей, культур, які відображують парадигму мислення кожної особистості, спосіб сприйняття світу, прийняття рішень, принципи організації, керівництва та управління будь-якими соціальними структурами. На основі критичного аналізу різних моделей корпоративних культур було сформовано класифікацію систем цінностей стейкхолдерів на основі інтегральної моделі «Спіральна динаміка». Доведено, що її використання у процесі діагностики цінностей зацікавлених сторін створює концептуальну основу удосконалення організаційного забезпечення процесу формування стратегії стійкого розвитку міста та практичної реалізації партисипативного управління.

У роботі розроблено методичний підхід для підготовки до здійснення процесу стратегічного планування в частині обґрунтування організаційного забезпечення щодо залучення стейкхолдерів (рис. 4). Задля реалізації політики згуртованості та впровадження дієвого партисипативного управління стійким розвитком міста вбачається за необхідне впровадження даного методичного підходу, який на відміну від існуючих спрямований на визначення системи цінностей зацікавлених сторін, що уможлиблюється розробленим інструментарієм проведення даного дослідження, та обґрунтовує інструменти залучення стейкхолдерів до процесу формування стратегії стійкого розвитку міста та вибудову комунікацій із кожною групою зацікавлених сторін.

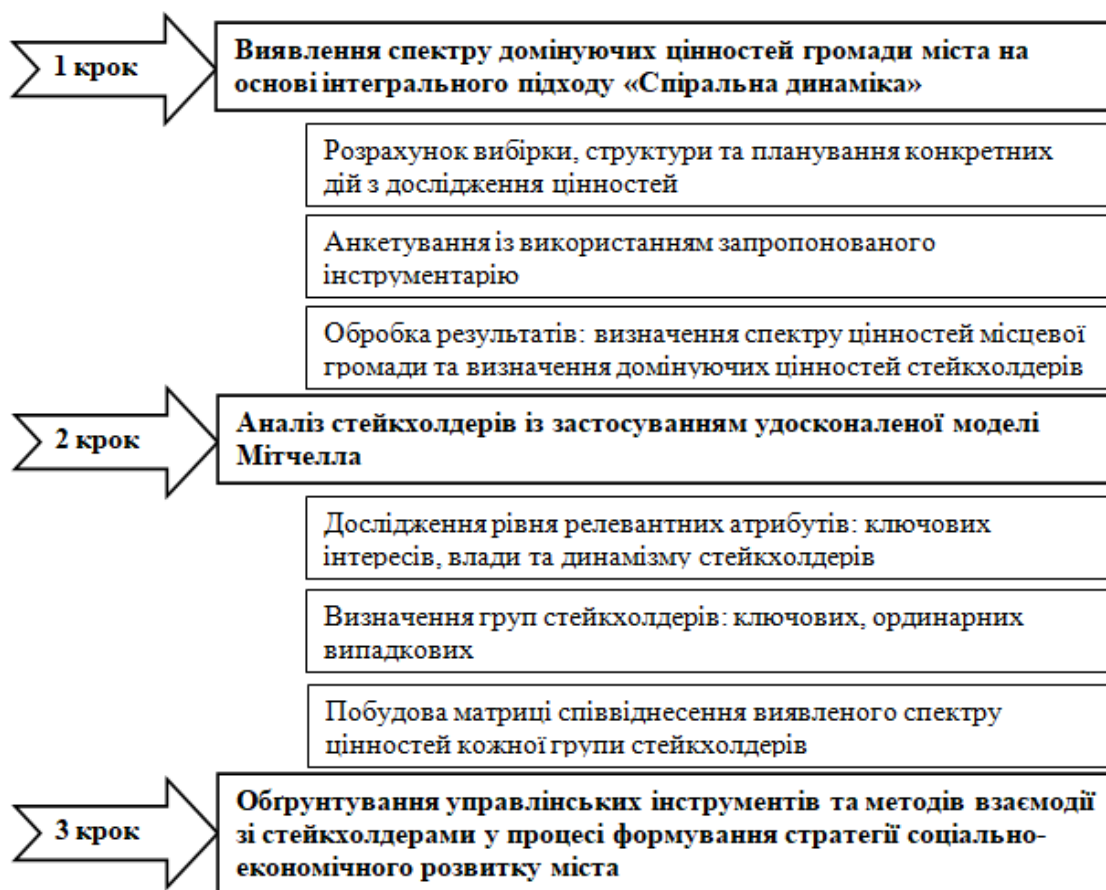

Рис. 4. Методичний підхід формування стратегії стійкого розвитку міста

Розроблено інструментарій діагностики цінностей, а саме сформовано анкету для їх дослідження. Із використанням даного інструментарію проведено дослідження визначення домінуючого спектру цінностей стейкхолдерів міста Лозова Харківської області. В цілому було опитано 1592 респонденти (рис. 5).

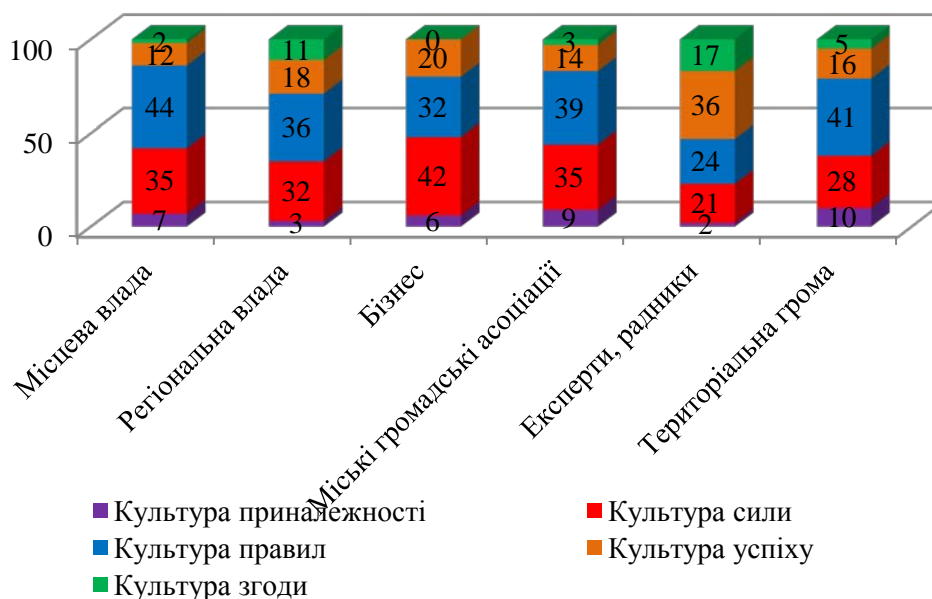

Рис. 5. Спектр цінностей груп стейкхолдерів формування стратегії стійкого розвитку міста Лозова

Дослідження показало наявні розбіжності спектру цінностей ключових стейкхолдерів, які залучаються до процесу формування стратегії стійкого розвитку міста Лозова. Основний результат виявлення спектру домінуючих цінностей полягає в наступному: стейкхолдери міста навіть за наявності схожих інтересів мають різні причини, що їх обумовлюють; територіальна громада в цілому очікує на покращення рівня і якості життя, але окремі групи проявляють вкрай різну поведінку щодо досягнення цієї мети; внутрішні стейкхолдери віддають перевагу централізованому управлінню, наявній системі чітких правил, і швидким результатам. Вони майже не готові домовлятися і наполегливо співпрацювати, не відшукують нові можливості, не вбачають за потрібне отримувати нові знання і компетенції. В роботі аргументовано, що стейкхолдери різних міст України, навіть за умови того, що вони входять до однієї категорії, можуть мати зовсім різні домінуючі цінності, що зумовлюють саме їм притаманну картину світу, обумовлюють їх вчинки та поведінку. Визначення спектру цінностей стейкхолдерів надає можливості більш ефективно організувати процес розробки стратегії. Використання удосконаленої моделі Мітчелла дозволило провести аналіз стейкхолдерів міста Лозова та визначити їх релевантні атрибути (табл. 4). Поєднання релевантних атрибутів із з'ясованим спектром цінностей зацікавлених сторін, надало підґрунтя для вибору стратегій комунікації із стейкхолдерами територіальної громади м. Лозова.

Таблиця 4

Релевантні атрибути або властивості стейкхолдерів формування стратегії стійкого розвитку міста Лозова

Стейкхолдери міського розвитку	Домінуючі цінності	Рівень інтересу	Рівень влади (здатності впливати)	Рівень бажання впливати (динамізму)
Місцева влада	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	найвищий	найвищий	високий
Регіональна влада	Самозатвердження, влада, контроль, конкуренція, перемога за будь яку ціну	високий	середній	високий
Бізнес	Самозатвердження, влада, контроль, конкуренція, перемога за будь яку ціну	високий	найвищий	найвищий
Міські громадські асоціації	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	високий	високий	середній
Експерти, радники	Успіх, досягнення, краще рішення і краще життя, гнучкість, свобода, автономність	найвищий	високий	високий
Територіальна громада	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	високий	середній	високий
в тому числі:				
Пенсіонери	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	середній	середній	високий
Науковці, вчителі та робітники сфери освіти	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	високий	середній	високий
Молодь та студентство	Успіх, досягнення, краще рішення і краще життя, гнучкість, свобода, автономність	високий	мала	найвищий
Наймани працівники	Стабільність, закон, правила, ієрархія, формалізація, система	середній	середній	низький

Авторський підхід до удосконалення процесу організації стратегічного планування базується на усвідомленому виборі тих управлінських методів,

інструментів та заходів, які найбільше відповідають спектру домінуючих цінностей групи зацікавлених осіб та будуть дієвими і практичними. На основі проведених досліджень, аналізу та систематизації різноманітних управлінських методів, їх дієвості для різних типів організаційних культур було розроблено матрицю вибору організаційних інструментів залучення стейкхолдерів до стратегічного управління стійким розвитком міст України (табл. 5).

Таблиця 5

Матриця вибору організаційних інструментів залучення стейкхолдерів до формування стратегії стійкого розвитку міста

Світ магії Культура приналежності	Світ джунглів Культура сили	Світ порядку Культура правил	Світ механізм Культура успіху	Світ гармонії Культура згоди
SPIRO	SMART	SMART, Дерево цілей, BSC	BSC, Дерево цілей, Цілі-цінності, Проектний метод, Сценарний підхід	Goals Grid, GROW, Колесо балансу, Цілі-цінності
Відсутність чітких структур, колективна робота	Класичні організаційні структури (лінійні, штабні)	Класичні організаційні структури (функціональні, лінійно-функціональні)	Класичні організаційні структури (матричні, дивізіональні, за регіоном, за продуктом)	Гнучкі структури
	Накази, постановка завдань	Інструкції	Протоколи та домовленості	Меморандуми та домовленості
	Відсутність чітких правил	Регламенти і процедури	Гнучкі регламенти і процедури	Гнучкі регламенти і процедури
		Штатний розклад за проектом чи програмою	Матриці ролей, відповідальності, повноважень	Матриці ролей і відповідальності
Періодичний контроль	Тотальний жорсткий контроль	Поетапний контроль та моніторинг	Попередній та періодичний контроль	Попередній та вибірковий контроль
Методи управління процесами	Методи управління процесами	Каскадні методи управління проектами (модель Ройса)	Гнучкі методи управління проектами (SCRAM, Agail)	Гнучкі методи управління проектами (SCRAM, Agail)
Робочі групи	Робочі групи	Робочі групи	Фокус-групи, робочі групи, дискусійні форуми	Фокус-групи, проектні групи, дискусійні форуми
Статистичний аналіз (ресурсний)	Статистичний аналіз (результатів)	Статистичний, порівняльний аналіз (результативний), матричний аналіз	Статистичний комплексний аналіз, матричний аналіз, кластерний аналіз, якісний аналіз	Статистичний комплексний аналіз, матричний аналіз, кластерний аналіз, якісний аналіз
Інформаційні заходи	Презентаційні заходи	Інформаційні та освітні заходи	Інформаційні, освітні, презентаційні заходи	
		Звіти зацікавлених сторін, обговорення	Пілотні проекти	Пілотні проекти
			Конкурс ідей	Конкурс ідей
			Звіти та інтерв'ю зацікавлених сторін, спільне обговорення	Звіти зацікавлених сторін, активне залучення до всіх процесів, спільне обговорення

Представлені в таблиці 5 методи та інструменти відповідають різним етапам управлінського процесу. Їх розподіл за рівнями культур (відповідно до домінуючих цінностей) відбувався шляхом критичного осмислення, співставлення основних цінностей і моделей поведінки із цілями і завданнями конкретного методу, шляхами реалізації та результатами, які мають бути отримані.

Запропоновано з метою удосконалення організаційного забезпечення формування та реалізації стратегії стійкого розвитку міст відповідно до отриманих результатів використовувати різні форми залучення до процесу формування стратегії стійкого розвитку міста, використовувати різні методи планування, координації, організації, контролю та комунікації. В роботі уточнено зміст стратегій взаємодії та інструменти управлінських впливів щодо реалізації залучення стейкхолдерів відповідно до наявної парадигми мислення. Зміна парадигми управління, новітнє сприйняття міста, прагнення практичного впровадження партисипативного управління обумовлює необхідність пошуку та впровадження організаційних методів, які б були не формальними, а такими, які б дійсно об'єднали громаду міста, зробили кожного мешканця суб'єктом і сприяли гармонізації інтересів та уможливили їх досягнення. Розроблений комплекс організаційних та управлінських інструментів відповідно до спектру цінностей стейкхолдера має сприяти організаційному забезпеченню стратегічного управління стійким розвитком міста. З метою впровадження у практику стратегічного управління стійким розвитком міста на основі ціннісного підходу конкретизовано стратегії взаємодії та інструменти управлінських впливів для різних стейкхолдерів.

Таким чином, запропонований комплекс методичного забезпечення дозволить формувати стратегії соціально-економічного розвитку міст України із застосуванням найбільш доцільних методів, форм та підходів щодо залучення стейкхолдерів, які є для них сприйнятними і зрозумілими, узгоджувати їх інтереси та цільові настанови, враховувати суб'єктивні та якісні характеристики, цінності, емоції та почуття.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальну проблему удосконалення організаційно-економічного забезпечення формування стратегії соціально-економічного розвитку міст України за рахунок обґрунтування відмінностей управління стратегічним розвитком міст і регіонів. В результаті проведеної роботи отримані наступні висновки:

1. В роботі розкрито відмінності в організаційно-економічному забезпеченні стратегічного управління соціально-економічними системами різних рівнів, що обумовлює нагальність вирішення питань удосконалення управління стійким розвитком міста. Доведено, що локалізація розвитку міських комплексів дозволяє по новому підійти до процесу формування стратегій соціально-економічного розвитку міст, а саме впровадити в практику партисипативне управління, реалізувати принципи політики згуртованості. Систематизація основних аспектів

категорії «управління» доводить необхідність покращення управлінських компетенцій зацікавлених сторін, врахування їх цінностей, інтересів і потреб задля підвищення ефективності процесів формування системи стратегічних цілей і завдань соціально-економічного розвитку міст.

2. Проведені дослідження доводять необхідність впровадження концептуальних положень стійкості та стейкхолдер-орієнтованості у процес формування стратегії соціально-економічного розвитку міста. Визначено основні групи зацікавлених сторін, уточнено підходи до класифікації стейкхолдерів, систематизовано основні очікувані результати від залучення стейкхолдерів до процесу формування стратегії соціально-економічного розвитку міста. Визначено три ключових елементи системи партисипативного управління стейкхолдерами - ціннісний підхід, проактивна поведінка і процес планування та реалізації стратегічних цілей і завдань, які істотно розширюють сутність «стратегічного управління стійким розвитком міста». Наголошено, що саме запропонована трьохкомпонентна система дозволить удосконалити організаційне забезпечення процесу стратегічного управління; зменшить рівень формалізованості стратегій та дозволить очікувати на зростання відсотку виконання стратегічних завдань.

3. Систематизовано комплекс ключових передумов та факторів і розроблено модель ключових тенденцій та трендів, що впливають на розвиток міста і є передумовами формування стратегії стійкого розвитку міст. Визначено ключові тенденції та тренди, які не можливо ігнорувати у процесах стратегічних змін та які актуалізують нагальність реального впровадження партисипативного управління стратегічним соціально-економічним розвитком. Наголошено, що з метою зміни системи стратегічного мислення, що є базисом ефективного стратегічного управління, необхідно впроваджувати реальні інструменти ціннісного управління. Визначення ціннісного профілю територіальної громади міста безпосередньо залежить від історичного аспекту виникнення міста та еволюційних змін, які відбувалися, що відображено у розробленому підході до класифікації міст України.

4. Систематизація численних джерел інформації дозволила визначити, що ключовим стратегічним показником, який відображує ефективність змін у напрямку забезпечення стійкого розвитку соціально-економічної системи міста є показник якості життя, який є комплексним, таким що ґрунтується на досягнутому рівні життя, вимагає визначення інтересів різних стейкхолдерів і використання відповідних інструментів щодо їх узгодження, координації та реалізації. Вибір стратегічних пріоритетів розвитку соціально-економічної системи безпосередньо залежить від наявної ціннісної парадигми територіальної громади та стейкхолдерів, що обумовлює ставлення до економічних передумов та готовності до реалізації партисипативного стратегічного управління. В роботі запропоновано підхід щодо визначення доцільності та нагальності впровадження політики згуртованості на основі аналізу взаємозв'язку досягнутого рівня людського розвитку із рівнем щільності населення, який обумовлює ефективність реалізації партисипативного стратегічного управління, в тому числі і в розподілі відповідальності за досягнуті результати.

5. Проведене дослідження дозволяє наголошувати на тому, що існують різні цілі оцінювання досягнутого рівня розвитку, серед яких діагностування наявного стану досягнутого рівня розвитку міста займає ключове значення і обумовлює чесне встановлення тієї відправної точки з якої розпочинається рух у майбутнє. Опрацювання наявної системи соціально-економічних показників стану розвитку міст показало неможливість встановлення об'єктивного рівня їх стійкості і відсутність підходу щодо вирішення даного завдання. Розроблено методичний підхід до оцінки досягнутого рівня стійкого розвитку міста, який базується на ценологічному моделюванні, що розглядає міський комплекс як природне явище, яке підкоряється природному ходу розвитку. Визначення міста як великомасштабного ценозу дозволяє враховувати різні інтереси стейкхолдерів, виходить з того, що всі суб'єкти діють на основі принципів оптимізації, постійно узгоджують власні рішення і формують додаткові умови за яких оптимальні управлінські рішення будуть реалізовані. Використання даного підходу допоможе у виборі пріоритетних напрямків стратегічних зусиль. Із застосуванням запропонованого підходу в роботі досліджено досягнутий рівень стійкості регіонів країни, які є ключовими елементами зовнішнього середовища міста і формують передумови його розвитку.

6. Розкрито важливість врахування спектру цінностей стейкхолдерів у процесі формування стратегії стійкого розвитку міста, що надасть розуміння того, як працюють різні суб'єкти в даній системі, як спілкуються групи зацікавлених сторін, як взаємодіють стейкхолдери різних рівнів; пояснить їх поведінку, міжособистісні стосунки; надають розуміння, чому у різних містах спостерігається різний рівень включеності та залученості стейкхолдерів до процесів, що відбуваються, спостерігається різний ступінь готовності до сумісних зусиль, чому суттєво різняться очікування представників зацікавлених сторін від участі у таких взаємодіях. Наголошено, що удосконалення організаційного забезпечення стратегічного планування розвитку міст має базуватися на визначенні системи цінностей, які є фундаментом, а обрані методи та інструменти (підходи, матриці, види аналізів) підпорядковуються цінностям та базуються на них. Сформована класифікація системи цінностей стейкхолдерів із застосуванням інтегральної моделі «Спіральна динаміка».

7. В роботі представлено ключові етапи визначення системи цінностей та аналізу стейкхолдерів, які обумовлюють ефективність процесу формування стратегії стійкого розвитку міста в частині удосконалення організаційного забезпечення стратегічного планування. Розроблено інструментарій діагностики цінностей, а саме сформовано анкету для дослідження цінностей, що включає в себе перелік ключових питань та набір альтернативних відповідей, які можна вважати словами-маркерами ідентифікації певного рівня цінностей. Удосконалено модель аналізу стейкхолдерів, яка дозволяє не лише визначити їх ключові релевантні атрибути, а й з'ясувати рівень потенційної залученості зацікавленої сторони до процесів стратегічного планування, визначити рекомендовані стратегії взаємодії та комунікації. Діагностика цінностей груп зацікавлених сторін створює концептуальну основу практичної реалізації партисипативного управління.

8. Розроблено комплекс практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення стратегічного планування розвитку міста. Впровадження принципів політики згуртованості та підвищення рівня участі кожного стейкхолдера під час формування стратегії розвитку міста безпосередньо залежить від обраних організаційних інструментів. Було проаналізовано, систематизовано та розподілено різноманітні управлінські методи та інструменти з точки зору ефективності їх використання стосовно стейкхолдера з певною системою цінностей. В роботі конкретизовано стратегії взаємодії та інструменти управлінських впливів для різних зацікавлених сторін щодо реалізації стратегії взаємодії та залучення відповідно до наявної парадигми мислення. Основним результатом впровадження розробленого організаційного забезпечення має стати підвищення рівня узгодженості, гармонізації різних, інколи протилежних та суперечливих інтересів зацікавлених сторін; покращення рівня і якості життя містян при зменшенні рівня диференціації між різними групами; більша залученість територіальної громади не лише до процесів прийняття і розробки рішень, а й контролю за їх виконанням; поступове узгодження міських процесів із загальним ходом цивілізаційних та загальних державних процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Зеленський С.В., Ковалевська А.В., Петрова Р.В. Стійкий розвиток міст: сутність поняття та передумови впровадження. Соціальна економіка: науковий економічний журнал. Випуск 53, №1, 2017. С. 69-75. URL: <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/9773/9296> (1 друк. арк., особисто автору належить 0,62 друк. арк.). *Особистий внесок*: уточнено зміст та сутність категорій стійкий розвиток міста, визначено його ключові риси; доведено, що впровадження принципів реалізації стійкого розвитку має розпочинатися з рівня соціально-економічної системи міста і на засадах стейкхолдерного підходу.
2. Зеленський С.В. Стратегічне управління стійким розвитком міст. Соціальна економіка: науковий економічний журнал. Випуск 56, 2018. С. 119-129. URL: <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/12459/11857> (0,83 друк. арк.).
3. Зеленський С.В. Управління розвитком міст у процесі забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України. Комунальное хозяйство городов. № 5, 2012. С. 52-56. URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5469/5393> (0,71 друк. арк.).
4. Зеленський С.В., Ковалевська А.В. Аналіз моделей оцінки стейкхолдерів: прикладні аспекти формування стратегії стійкого розвитку міст України. Бізнес-Інформ. № 9, 2019. С. 299-307. URL: file:///D:/Downloads-Web/business-inform-2019-9_0-pages-299_307.pdf (0,71 друк. арк., особисто автору належить 0,48 друк. арк.). *Особистий внесок*: визначено специфіку процесу аналізу зацікавлених сторін та його значення у формуванні стратегії розвитку міста; обґрунтовано модель аналізу стейкхолдерів міського розвитку.
5. Зеленський С.В., Ковалевська А.В. Рівень та якість життя як цільовий орієнтир моделі стійкого розвитку міст. Математичні моделі та новітні технології управління економічними та технічними системами: монографія ; за заг. ред. В.О. Тімофєєва, І.В. Чумаченко Харьков: ФОРМ Мезіна В.В., 2017.

C. 202-213. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/46217/1/mono2017.pdf> (0,67 друк. арк., особисто автору належить 0,34 друк. арк.). *Особистий внесок*: представлено результати дослідження сутності процесу стійкого розвитку; проведено порівняльний аналіз категорій рівня та якості життя населення; розроблено концептуальну схему формалізації цільового орієнтиру стратегії стійкого розвитку міста.

Наукові праці у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

6. Kovalevska A., Zelensky S. The Methodical Approach to the Evaluation of Sustainable Development of the City of Ukraine. *European Journal of Humanities and Social Sciences: Scientific journal*. № 2, 2020 p. 187-201. URL: http://ppublishing.org/upload/iblock/dd9/EJH-2_2020.pdf (1,21 друк. арк., особисто автору належить 0,64 друк. арк.). *Особистий внесок*: досліджено методичні підходи діагностики рівня соціально-економічного розвитку соціально-економічних систем, обґрунтовано доцільність використання ценологічного моделювання з метою проведення оцінки досягнутого рівня стійкого розвитку міста, розроблено методичний підхід до оцінки досягнутого рівня стійкого розвитку соціально-економічної системи.

7. Зеленський С.В. Стратегічне управління стійким розвитком міст: стейкхолдер-орієнтований підхід. *Регіональна економіка та управління: науково-практичний журнал*. Ч. 1. № 2 (24), 2019. С. 105-111. URL: [http://sisee.zp.ua/images/journal/2019/2-1\(24\)2019.pdf](http://sisee.zp.ua/images/journal/2019/2-1(24)2019.pdf) (0,75 друк. арк.).

Наукові публікації апробаційного характеру

8. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Вибір стратегічних пріоритетів забезпечення стійкого розвитку міст. Стан та розвиток підприємництва в умовах ринкової економіки: проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 19-20 січня 2018 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2018. С. 116-119. *Особистий внесок*: обґрунтовано необхідність залучення стейкхолдерів до встановлення стратегічних пріоритетів розвитку міста.

9. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Управління розвитком міста: особливості суб'єкту та об'єкту управління. Економіка, фінанси, управління та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 23 липня 2018 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 1. С. 50-52. *Особистий внесок*: визначено суб'єкт-об'єкту характеристику міста, наголошено на необхідності зміни парадигми управління та використання партисипативного підходу.

10. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Управління містом як запорука соціально-економічного розвитку регіональних систем. Сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин та економіко-політичного процесу: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 5-6 жовтня 2018 року) ; за заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Кrynські. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 94-97. *Особистий внесок*: систематизовано ключові акценти категорії «управління», наголошено на необхідності розвитку компетенцій управлінця, обґрунтовано взаємозв'язок і взаємозалежність розвитку міст і регіонів країни.

11. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Визначення стейкхолдерів стійкого розвитку міст України. *Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр.* Вип. 26-27. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2019. С. 138-139. *Особистий внесок*: представлено

ключові групи стейкхолдерів місцевого розвитку, доведено необхідність використання багатокритеріального підходу до їх класифікації та типологізації.

12. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Формування стратегії соціально-економічного розвитку міст України: ціннісний підхід. Економічна політика держави в умовах трансформаційних змін: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 11 липня 2020 р.); ГО «Центр економічних досліджень і розвитку». Одеса: ЦЕДР, 2020. С. 58-64. *Особистий внесок*: визначення сутності стратегічного управління на засадах ціннісного підходу, доведено, що саме цінності обумовлюють поведінку стейкхолдерів міста, що потребує вибору найбільш ефективних методів та інструментів їх залучення до процесів стратегічного планування.

13. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Формування ціннісних профілів територіальної громади міст України. Стан та тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 9 липня 2020 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч.1. С. 45-49. *Особистий внесок*: розроблено підхід до класифікації міст України за історичним аспектом виникнення та ціннісним профілем громади.

14. Зеленський С.В. Ковалевська А.В. Організаційні аспекти формування стратегії стійкого розвитку міст України. Перспективні напрямки наукових досліджень, XLIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. м. Миколаїв, 15 липня 2020 року. Ч.1. С. 19-25. *Особистий внесок*: розроблено набір організаційних та управлінських інструментів, які доцільно використовувати у процесі формування стратегії соціально-економічного розвитку міст відповідно до спектру цінностей стейкхолдера.

АНОТАЦІЯ

Зеленський С. В. Організаційно-економічне забезпечення формування стратегії соціально-економічного розвитку міст України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Харків, 2020.

Дисертаційна робота присвячена актуальним питанням удосконалення організаційно-економічного забезпечення формування стратегій соціально-економічного розвитку міст України в умовах євроінтеграційних та децентралізованих трансформацій, які відбуваються. Досліджено теоретико-методичні основи формування стратегій розвитку міст, доведено необхідність зміни парадигми управління і впровадження дієвих методів партисипативного проактивного стратегічного планування, які покращують рівень залучення стейкхолдерів. Запропоновано методичний підхід до формування стратегії стійкого розвитку міста на засадах стейкхолдер-орієнтованого підходу в частині уточнення моделей співпраці та ефективної їх взаємодії, який базується на розробленому інструментарії діагностики спектру домінуючих цінностей та ідентифікації стейкхолдерів. Розроблено комплекс організаційного забезпечення формування стратегії стійкого розвитку міст, який включає в себе адаптований набір управлінських методів та інструментів, стратегій співпраці та комунікації

відповідно до наявного спектру цінностей зацікавленої сторони і наближає технологію стратегічного планування до європейських стандартів.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія соціально-економічного розвитку міст, цінності та інтереси стейкхолдерів, партисипативне управління, ценологічне моделювання, методи, інструменти, форми залучення.

ANNOTATION

Zelenskyi S. V. Organizational and economic support for the formation of the strategy of socio-economic development of Ukrainian cities. – Manuscript.

Thesis for a scientific degree of Candidate in Economics, specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy. – O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, 2020.

The thesis is devoted to actual problems of improvement of organizational and economic maintenance of strategies formation for social and economic development of the cities of Ukraine in the conditions of the occurring European integration and decentralized transformations. Theoretical and methodological bases of strategies formation for development of cities are investigated, necessity of changes in management paradigm, introduction of effective methods of participatory proactive strategic planning which increase level of involvement of stakeholders is shown. The need to identify the range of dominant values of stakeholders that reflect the picture of the world, determine the interests and needs, determine the level of significance of specific things, determine the behavior. Identifying values will improve the organizational support of the process of forming a strategy for sustainable development of the city.

The specifics of the city as an object of management were revealed, which showed the expediency of using price logical modeling to diagnose the level of sustainable development of the socio-economic system. The methodical approach for an estimation of the reached level of sustainable development of the city which will allow choosing strategic priorities, to substantiate the basic tasks on the directions of applied resources and efforts is formed. Using this approach requires concerted action and decisions by stakeholders. A methodological approach has been developed for the formation of a strategy for sustainable development of the city on the basis of a stakeholder-oriented approach in terms of refining models of cooperation and their effective interaction. The tools of diagnostics of the spectrum of dominant values and identification of stakeholders are presented. A set of organizational support for the formation of a strategy for sustainable urban development has been developed, which includes an adapted set of management methods and tools, strategies for cooperation and communication in accordance with the identified range of stakeholder values and brings strategic planning technology closer to European standards.

Key words: strategic management, strategy of socio-economic development of cities, values and interests of stakeholders, participatory management, price logical modeling, methods, tools, forms of involvement.

Підп. до друку 17.09.2020. Формат 60×84 1/16
Друк на ризографі Ум. друк. арк. 0,9
Зам. № Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.

